

DE VLOEK VAN KENNEMERLAND PAARDENRENNEN IN EN OM HEEMSTEDE (ca. 1895 – 1929)

In de 19e eeuw waren paardenraces geliefd bij welgestelde Nederlanders. In dit artikel gaat Klaartje Pompe in op de geschiedenis van de banen bij Woestduin vlakbij Heemstede en de in Heemstede gelegen renbaan en gelijknamige vereniging 't Oude Slot.

Woestduin is in Heemstede en verre omtrek bekend als fraai landgoed, gelegen langs de spoorlijn Leiden-Haarlem. Het natuurschoon trekt het hele jaar door veel recreanten. In de zomer wordt op een grote, min of meer ovale vlakte, deels met bomen begroeid, gepicknickt of gevoetbald. Het is nu moeilijk voor te stellen dat 110 jaar geleden op diezelfde plek paardendraverijen werden gehouden die veel bekijks trokken. Er was zelfs een aparte treinhalte bij Woestduin, zodat belangstellenden per trein naar de wedstrijd konden gaan.

Woestduin was echter niet de enige renbaan in de omgeving. Heemstede kon voor de grote uitbreidingen in de jaren '30 van de vorige eeuw bogen op een eigen renbaan, het Oude Slot. De landelijke en regionale kranten schreven enthousiaste verslagen onder de kop 'Paarden' over de daar en op Woestduin gehouden wedstrijden.

De draf- en rensport werd in die tijd niet alleen in Heemstede fanatiek beoefend, maar op veel plaatsen in Nederland waren renbanen aangelegd; ook in Haarlem (Haarlemmerhoutbaan, 1853-1854) en Haarlemmermeer (Cruquiusbaan, 1895-1900) waren banen.

Draverijen bij de Slotlaan en de Meerweg

W. Slob en D. Minkema hebben eerder in HeerlijkHeden geschreven over de draf- en rensport in de regio; dit artikel had niet geschreven kunnen worden zonder het voorwerk door hen gedaan.

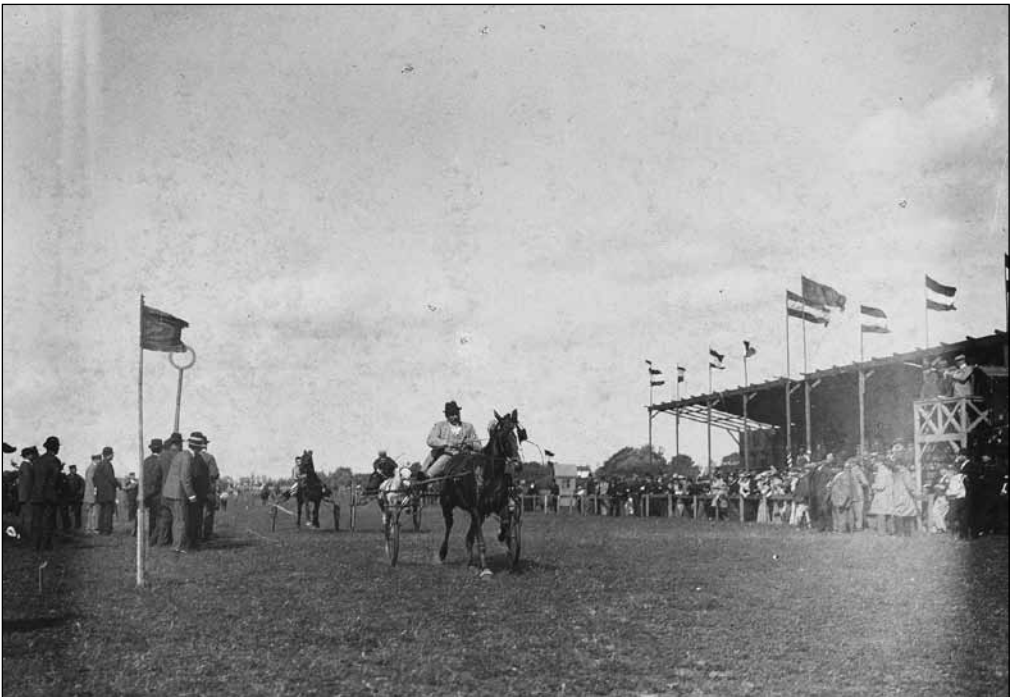
In de 19e eeuw waren paardenraces erg populair bij welgestelde Nederlanders. Snelheid, kostbare paarden en de gelegenheid te wedden gaven een grote aantrekkingskracht. In het verre verleden, toen draverijen werden gehouden bij herbergen, was de afstand 300 meter (de korte baan). In de tweede helft van de 19e eeuw werd begonnen met het aanleggen van banen geschikt voor langere afstanden. Het idee van langebaanwedstrijden kwam uit Engeland en Frankrijk.

In 1879 was de Nederlandsche Harddraverij- en Renvereniging opgericht (de naam werd officieel in 1881) en in 1888 werd Heemstede landelijk voor het eerst aangedaan met een aangespannen harddraverij op een geïmproviseerde baan op de Herenweg.

De eerste echte renbaan in Heemstede lag in de buurt van het Oude Slot. In 1894 huurde de draverpikleur Jan Koster een weiland van jhr. J.B. van Merlen en liet er een baan aanleggen. Koster woonde in het Oude Posthuis aan de Herenweg en werkte als trainer voor een vermaarde eigenaar van renpaarden, Aarnoud van Wickevoort Crommelin, die een stoeterij had vlakbij de Cruquishoeve in de Haarlemmermeer. De organisatie van de wedstrijden was in handen van Harddraverij-Vereeniging 't Oude Slot. De baan was goed te bereiken met de tram vanuit Haarlem. Tussen wat nu de Slotlaan is (toen Hoflaan) en de Molenwerfslaan lag de renbaan die kort heeft bestaan, van 1894 tot 1895, en waar een beperkt aantal wedstrijden is gehouden. In de jaren twintig van de vorige eeuw is op deze plek een deel van de bebouwing van de Indische buurt gerealiseerd: de Bali-, Borneo- en

7 juli 1897, "Juryleden bij het Eindstek Korte Baan" bij de Sador-prijs op de baan van Harddraverij-Vereeniging 't Oude Slot. Voorzitter van de jury was kapitein-paardenarts A.E.L. Quadekker, de andere leden zijn luitenant C. de Bruyn en G.J. Hoogland, vermoedelijk de later bekende veearts. (Collectie HVHB)

7 juli 1897, finish van de Mazeppa-prijs op de baan van Harddraverij-Vereeniging 't Oude Slot. "Johanna, gevolgd door Boerhave en Kamakru." (Collectie HVHB)

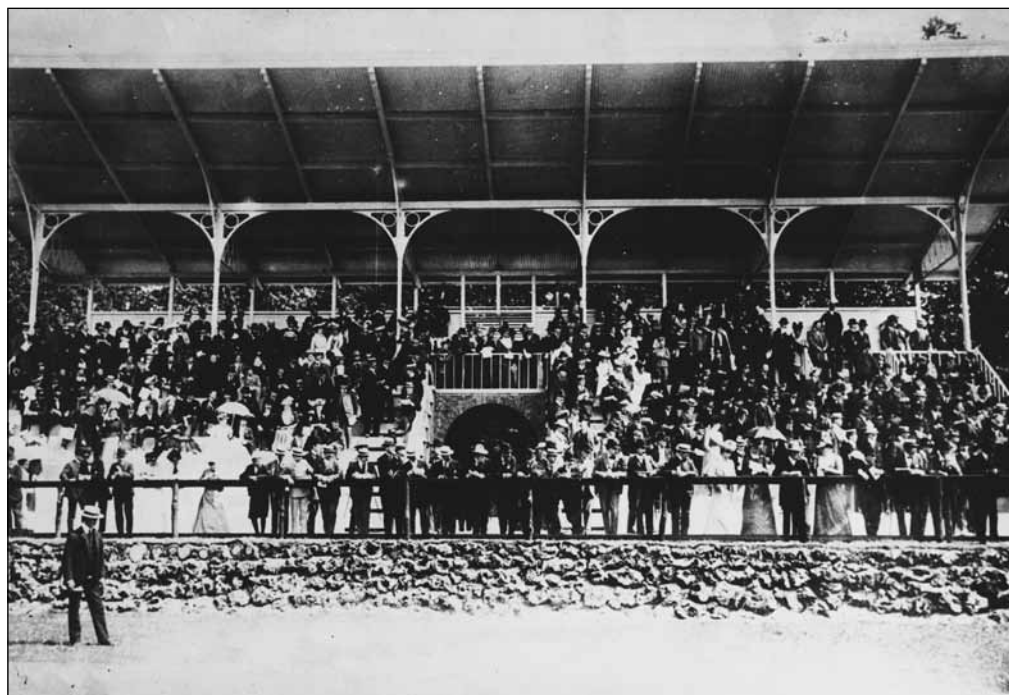
Sumatrastraat. Harddraverij-Vereeniging 't Oude Slot nam in 1896 een nieuwe en grotere baan in gebruik, die aangelegd was op een weiland aan de Meerweg ter hoogte van de huidige Meer en Boschlaan. De baan had een lengte van 965 meter en de luxe van een overdekte tribune.

Twee foto's bij dit artikel zijn van wedstrijden die daar gehouden werden op 7 juli 1897. Het bestuur van de Harddraverij-Vereeniging 't Oude Slot bestond toen uit de heren A. Wijnands, C. van Holk, W. van Dieren Bijvoet, D.A. van Stralen (1e secretaris-penningmeester) en J.A. v.d. Berg (2e secretaris). Zowel de voorzitter als de 1e secretaris hadden die dag een hit (pony) die meeliep in een wedstrijd. Het programma bestond uit zeven nummers. Men begon al om 11 uur en om 16.30 uur was het laatste en belangrijkste nummer, de Prix Royal voor aangespannen paarden over een afstand van 4000 meter. De eerste prijs bestond uit f 500,- plus een mand rode Bordeaux.

De baan aan de Meerweg zou blijven bestaan tot en met 1898. Het feit dat het gemeentebestuur het houden van wedstrijden op zondag verboden had hielp niet mee om de wedstrijden van 't Oude Slot aantrekkelijk te houden voor het publiek.

Woestduin berucht om onbeteugeld gokken

Het initiatief tot het houden van draverijen verplaatste zich naar het nabijgelegen landgoed Woestduin. Daar vonden de eerste wedstrijden plaats tijdens de Pinksterdagen op 26 en 27 mei 1901. Er was veel belangstelling en direct was Woestduin de belangrijkste draf- en renbaan van Nederland. De draverijen konden daar wel op zondagen worden gehouden. De grote belangstelling zorgde voor verbetering van de accommodatie, zo werd in 1902 binnen de renbaan een grote trainingsbaan aangelegd, 1400 meter lang. Draf- en rentrainers vestigden zich in de buurt van de renbaan. Het koetshuis van Hotel Woestduin bood jockeys, pikeurs, stalpersoneel en 32 logerende gasten een onderkomen. Het publiek

De tribune met publiek te Woestduin. (Afbelding: Noord-Hollands Archief)

Foto's boven en onder: totalisatorgebouwtje op de renbaan Woestduin. Alleen de fundamenten zijn nu nog te zien. (Afbeeldingen: Noord-Hollands Archief)

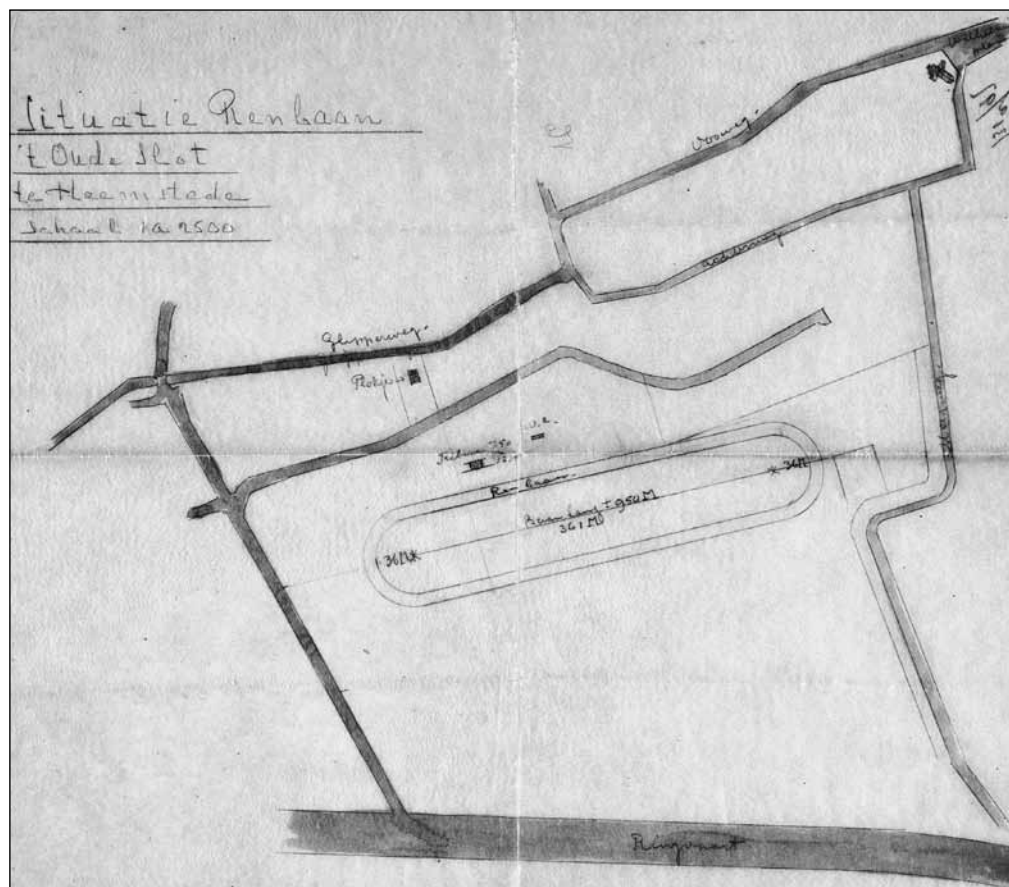
bij de draverijen kwam niet alleen om naar de paardenraces te kijken maar ook boden de wedstrijden vanouds al gelegenheid om te gokken. Om het wedden op Woestduin op een georganiseerde wijze mogelijk te maken werd er een achthoekig totalisator gebouwd, waar het totaal van de inzetten na afloop van de race en na aftrek van bepaalde bedragen verdeeld werd over diegenen die hun weddenschap gewonnen hadden. Woestduin had een kort maar intensief bestaan. Het enthousiaste gokken van het publiek leidde ertoe dat in februari 1909 Burgemeester en Wethouders van Bloemendaal het houden van koersen op zon- en feestdagen (de vrije dagen voor velen) verboden. Doel hiervan was de beteugeling

van het gokken, dat ongekende vormen zou hebben aangenomen. Volgens de tegenstanders was Woestduin "de vloek van Kennemerland". Het gokken verminderde maar daarmee ook de publieke belangstelling. Op 16 oktober 1909 werd de laatste wedstrijd op Woestduin verreden en langzamerhand werd de baan met alle bebouwing en toebehoren daaromheen onttakeld. Alleen de fundamenten van het totalisatorgebouw en de contouren van de baan zijn nog te zien. Landelijk werd het gokken ook aangepakt middels de wet tot bestrijding van de zedeloosheid en beteugeling van de speelzucht van 20 mei 1911. Totalisator en bookmakers waren voortaan verboden.

Opnieuw wedstrijden in Heemstede

De lust tot het houden van paardenrennen was nog niet gestopt in Heemstede en bovendien was het terrein van de tweede Oude Slotbaan in Heemstede nog goed te gebruiken. Op 27 maart 1920 vroeg H. Verdegaal, secretaris van het Bestuur van de Vereniging van Harddravers Eigenaren in Nederland, toestemming aan Burgemeester en Wethouders om tien 'draversmeetings' te houden op de baan van het Oude Slot.

Schets van de aan te leggen baan Het Oude Slot, 1920. De Glipperweg, Achterweg, Meerweg en Ringvaart (niet op deze uitsnede) omgaven het terrein. Ook staat onder het woord Glipperweg Het Plokkje aangegeven, de in 1920 nieuw gebouwde woning van de arts J.M. Hooreman. De 'streek' daaronder (en die haaks daarop) is water. Daar weer onder is de tribune langs de baan ingetekend. Bij het kleine hokje rechts staat vermoedelijk W.C. In het midden van de renbaan staat: Baan lang + 950 M en tussen de twee sterretjes: 361 M. De breedte was 36 meter. (Afbelding: Noord-Hollands Archief)

Draverij in Heemstede op 12 november 1928. De paarden hadden (v.l.n.r.) de fraaie namen Pretty Polly, Rolls-Royce, Meleese en Quick Boy. (Foto: NV Vereenigde Fotobureaux, Amsterdam)

De eerste draverij zou op tweede Paasdag in 1920 plaatsvinden. Na een persoonlijk onderhoud met burgemeester Van Doorn verleende het gemeentebestuur de toestemming onder een aantal voorwaarden. De wedstrijden, die begonnen om 13.30 uur, moesten eindigen om 17 uur. Alle mogelijke maatregelen dienden te worden getroffen om het gevaarlijke wedden te voorkomen. Tien dagen voor het houden van een wedstrijd wilde het gemeentebestuur op de hoogte zijn gebracht door de vereniging. In het schrijven van de Vereeniging van Harddravers Eigenaren aan het gemeentebestuur wordt uiteengezet dat een houten gebouw van 2,5 meter hoog zal worden aangelegd evenals een houten tribune met plaats voor 150 personen, loketten bij de ingang, dames- en herentoiletten, een consumptietent en een buffet. De baan was ovaal en in totaal 950 meter lang (de rechte einden 361 meter en de breedte 36 meter). Muziek zou de wedstrijden opluisteren. De politie werd gevraagd assistentie te verlenen met een of meerdere mensen om het verkeer te regelen. Zo liet de organisatie zien zich terdege voorbereid te hebben maar men had blijkbaar niet alles goed in de hand. Het Vaderland schreef op 8 april 1920 dat in Heemstede procesverbaal is opgemaakt “wegens wedden bij de draverijen, die daar Zondag zijn gehouden”. Na 1920 lag de baan weer enige jaren verlaten tot in 1925 de Sportvereniging Oude Slot weer draverijen ging organiseren. In de landelijke kranten, het Vaderland, Nieuwe Rotterdamsche Courant en zelfs De Sumatra Post (26 juni 1929) werd verslag gedaan van de draverijen onder soms grote dan weer geringere belangstelling. Definitief viel het doek voor baan 't Oude Slot op 30 juni 1929; er waren weinig deelnemende paarden en weinig publiek. Een paar jaar later is dwars over het terrein van de baan de Meer en Boschlaan aangelegd. Daarmee lijken de sporen van de eens zo enthousiast beoefende draf sport in Heemstede verdwenen te zijn. Sportieve initiatieven en het beoefenen van sport in de buurt van het Oude Slot zijn wel doorgegaan; enkele jaren later hebben verschillende sportverenigingen zich gevestigd op het bij de oude renbaan gelegen sportpark.

Draverijen worden in de omgeving van Heemstede nog wel gehouden, maar niet meer op renbanen. In Hoofddorp en Zandvoort kunnen we vrijwel elk jaar kijken bij korte baandraverijen. Bennebroek had tot voor enkele jaren een draverij tijdens de feestweek.

Op 24 juni was er in Zwanenburg een kortebaandraverij op de wielerbaan. Met behulp van een lot kon er zelfs op bescheiden schaal gegokt worden...

Klaartje Pompe

Bronnen en literatuur

Noord-Hollands Archief, 3863 Archief Heerlijkheid Berkenrode te Heemstede (1466-1925), inv.nr. 304-308

Noord-Hollands Archief, 3872 Archief Gemeentebestuur van Heemstede (1920-1929), inv.nr. I, II en 479

Kranten online KB: <http://kranten.kb.nl>.

Website Nationaal Draf- en Rensport Museum/ Archief: <http://www.archiefndr.nl>.

D. Minkema, 'Draverijen in Heemstede', HeerlijkHeden 118, 2003.

W. Slob, 'De paarden-Crommelin's'. HeerlijkHeden 31, 1982.

W. Slob, 'Harddraverij bij het Posthuys'. Heerlijkheden 77, 1993.

De laatste drie artikelen staan als bijlage bij HH 149 op de website www.hv-hb.nl.

22 mei 2003, draverij op de Bennebroekerlaan tijdens de Bennebroekse feestweek. (Foto: Willem Krol)

